

**INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ
ȘI COMPORTAMENTUL PROSOCIAL LA ELEVI
EMOTIONAL INTELLIGENCE
AND PROSOCIAL BEHAVIOR OF STUDENTS**

POPESCU Zamfirel¹, CENUȘE Ramona²

¹Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău,
doctorandă, ROMANIA

E-mail: zamfirepopescu@yahoo.com

ORCID iD: 0009-0007-3989-8769

²Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău,
doctorandă, ROMANIA

E-mail: ramonacenușe81@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-3438-647X

CZU: 159.942

DOI: 10.46727/c.cv-2023.p221-226

Rezumat

Studierea comportamentului prosocial și inteligenței emoționale este unul dintre subiectele actuale ale psihologiei, fiind definit de către numeroși cercetători drept comportamentul orientat spre ajutorarea, protejarea, sprijinirea altor persoane, fără a aștepta o recompensă externă sau acțiunea care nu aduce beneficii decât celui care primește ajutor. În această lucrare este tratată problema comportamentului prosocial - comportament care vizează beneficiul altor persoane și nu implică ajutor și beneficii reciproce sau pentru sine. În studiul de față, sunt analizate și descrise unele cercetări cu referire la comportamentul prosocial al elevilor și inteligenței emoționale a acestora. De asemenea, sunt dezvăluite unele mecanisme și factori ce stau la baza comportamentului prosocial și sunt prezentate unele strategii ce contribuie la formarea unui astfel de comportament.

Cuvinte-cheie: *inteligență emoțională, comportament prosocial*

Abstract

The study of prosocial behavior and emotional intelligence is one of the current topics of psychology, being defined by numerous researchers as the behavior oriented towards helping, protecting, supporting other people, without expecting an external reward or the action that only benefits the one receiving help. This paper deals with the problem of prosocial behavior - behavior aimed at the benefit of other people and does not involve mutual or self-help and benefit. In the present study, some research is analyzed and described with reference to the prosocial behavior of students and their emotional intelligence. Also, some mechanisms and factors underlying prosocial behavior are revealed and some strategies that contribute to the formation of such behavior are presented.

Keywords: *emotional intelligence, prosocial behavior,*

Copilul se află într-un mediu social nou cu un cerc nou de relații sociale: învățătorul, colegii de clasă, cadrele didactice care predau la clasă, colectivul școlii. Apar reguli, cerințe, sarcini noi: copilul trebuie să dobândească multe informații, cunoștințe, să învețe să stea în bancă, să răspundă când este întrebat, să respecte regulile clasei, școlii etc. Adaptarea la mediul școlar, pentru cei care au frecventat în mod regulat grădinița se realizează mai ușor, deoarece în această perioadă copiii participând la diferite activități sunt antrenați, pregătiți chiar și pentru acest scop. Ei, jucându-se, dobândesc cunoștințe, capacități, își dezvoltă abilitățile sociale, emoționale, fizice și cognitive. La vârsta școlară mică elevii acordă o mare importanță grupului de prieteni, prietenii se bazează pe o loialitate mutuală, suport și interese comune. Colaborează cu colegii pentru rezolvarea unor sarcini, dar în anumite situații intră în competiție cu ceilalți copii, întâmpină greutăți de relaționare, de adaptare la clasă. Copiii vor să se afirme atât în fața lor însuși cât și în fața colegilor, precum în fața adulților. Dezvoltarea sociabilității școlarului mic se manifestă și prin relațiile cu ceilalți, opinia celorlalți colegi nu îl lasă indiferent. „Privirile și comentariile admirative ale colegilor i se par mult mai de preț decât siguranța propriului corp” [6, p.62]. Unii pot să se afirme constructiv, pozitiv, dar alții se afirmă greșit, apărând astfel bariere în comunicare. Copiii vor să colaboreze, sunt foarte interesați și doresc să se afirme, înaintează spre succes însă de multe ori nu reușesc.

Acest obstacol datorat lipsei colaborării, după Anton Moisin are implicații pedagogice clare. Jean Chateau spunea că obstacolul nu este de ordin intelectual, ci de ordin moral. El arăta faptul că printre cauze se află egocentrismul ori lipsa de autocontrol a copilului. În mica copilărie, copiii intră în stadiul operațiilor concrete, au ajuns deja la uzul rațiunii, sunt capabili să se gândească logic. La 7-8 ani ei posedă multe aptitudini necesare colaborării însă știm și faptul că exprimarea și conduita verbală în această perioadă sunt spontane și sincere. Ei au nevoie de ajutorul, intervenția celor mai mari pentru a fi educați. Ajutați, vor învăța să se controleze mai bine, să se supună regulilor, să recunoască greșelile proprii, dobândind autocontrol. Educați corespunzător, vor înțelege că batjocorind pe alții, se înjosesc singuri. Prin urmare, comunicând greșit, nepotrivit, vor fi respinși, vor avea mai puțini prieteni, însă dacă se vor strădui ca faptele, gândurile și cuvintele lor să fie potrivite și raționale, vor fi în primul rând ei mulțumiți. Anton Moisin spunea „la copil totul e în formare: caracterul, judecata, chibzuința, experiența de viață etc. Copilul trebuie încurajat să conștientizeze greșeala care momentan l-a biruit. În orice eșec să i se explice cauza și să i se insuffle curaj” [6, p.63]. Potrivit aceluiași autor totalitatea vorbelor, faptelor noastre într-o anumită măsură au implicații morale directe sau indirecte respectiv „împietirea competiției morale cu cooperarea este un excelent mijloc de educare mai bună al tuturor membrilor unei colectivități familiale sau școlare”. În această perioadă intervenția cadrului didactic este foarte utilă în ceea ce privește încurajarea copiilor în inițierea, stabilirea și menținerea relațiilor sociale, dezvoltarea capacității de a lucra în echipă, de a coopera cu alții, a comunica eficient, a colabora, adică în ceea ce privește dezvoltarea competențelor sociale ale elevilor. Astfel copiii învață o serie de abilități, deprinderi și interacțiuni sociale. Ei reușesc să înțeleagă și alte puncte de vedere, să își dezvolte unele norme de grup, să negocieze, să-și controleze mânia. Elevii înțeleg treptat valorile sociale ceea ce contribuie la formarea

comportamentelor prosoziale. Treptat crește capacitatea de auto-observare, abilitatea de a face comparații între caracteristicile personale trecute și prezente. Copilul începe să fie conștient de calitățile sale.

Dacă preșcolarul a vorbit despre sine în termeni de trăsături fizice, școlarul mic descrie sinele în termeni de tendințe sociale, respectiv în termeni de caracteristici psihologice. Dezvoltarea stimei de sine se bazează pe conștientizarea competenței personale, pe rolul pe care îl ocupă în grupul social, în grupul de prieteni.

Cadrul didactic, totodată, trebuie să acorde atenție deosebită dezvoltării imaginii de sine cât mai corecte la elevi, ceea ce reprezintă o condiție a reușitei școlare în această perioadă. Un obiectiv important al activităților de consiliere, la copiii școlari este „învățarea modului de formare a stimei de sine și a relației dintre gânduri, comportamente și emoții. O stimă de sine pozitivă și realistă dezvoltă capacitatea de a lua decizii responsabile și abilitatea de a face față presiunii grupului” [1, p.21]. Copiii cu deprinderi sociale slab dezvoltate au dificultăți în a se integra într-un grup, întâmpină greutăți de relaționare cu cei din jur, pot fi respinși de ceilalți, creează probleme comportamentale și emoționale, au performanțe școlare scăzute.

Multe dintre situațiile comportamentale problematice apar din cauza lipsei comunicării eficiente, fiindcă elevul nu a dobândit abilitățile necesare de a face față situațiilor problematice care apar. „Abilitatea de a comunica presupune și abilitatea de a rezolva conflictele de comunicare” [1, p.21]. Pentru îmbunătățirea relației și modificarea acelor comportamente care nu sunt eficiente într-o relație, Adriana Băban subliniază rolul comunicării mesajelor la persoana I-a. În lucrarea sa este evidențiată și importanța comunicării asertive în scopul dezvoltării competențelor sociale: „Comunicarea asertivă s-a dezvoltat ca o modalitate de adaptare eficientă la situații conflictuale interpersonale”; „Asertivitatea este rezultatul unui set de atitudini și comportamente învățate care au ca și consecințe pe termen lung îmbunătățirea relațiilor sociale, dezvoltarea încrederii în sine, respectarea drepturilor personale, formarea unui stil de viață sănătos, îmbunătățirea abilităților de luare de decizii responsabile, dezvoltarea abilităților de management al conflictelor” [1, p.23].

Un rol important în dezvoltarea unor relații interpersonale armonioase îi revine și gândirii raționale. Convingerile iraționale fiind considerate ca niște bariere în promovarea stării de bine precum și în calea învățării. Teoria rațional-emoțională și comportamentală arată faptul că „gândurile iraționale în forme absolutiste constituie nucleul psihologic al tulburărilor emoționale și comportamentale ale copiilor și adolescenților. Acești autori susțin că este important să discutăm cu copiii de vârste mici despre „aspectele benefice ale gândirii și ale auto-verbalizărilor asupra emoțiilor și comportamentului și despre cum gândirea rațională este asociată cu emoții sănătoase și comportamentul orientat spre scop”. Adică să conștientizăm și să-i învățăm pe cei mici despre legătura convingeri-credințe, emoții și comportamente, să dezvoltăm raționalul și să eliminăm iraționalul. Convingerile/cognițiile raționale fiind cele care exprimă dorințe preferențiale, flexibile iar cele iraționale exprimă cerințe absolutiste, rigide.

Exprimarea verbală este un factor central în interacțiunea dintre copii și contribuie la dezvoltarea acestora, a abilităților sociale în copilărie [5, p.62]. Prin discurs se dezvoltă o mai bună înțelegere și interpretare a semnalelor verbale și crește interacțiunea cu ceilalți [3]. Studiile

internaționale semnaleză că copiii care se comportă într-o manieră antisocială s-au dovedit a fi cu o mai mare probabilitate cu capacitatea scăzută a verbalizării (competențe comunicative), iar copiii cu un defect al vorbirii prezintă cu mai mare probabilitate un comportament antisocial (Law & Mackie, 2010). Despre legătura specifică dintre gândire și limbaj, limbaj și comportament a menționat în repetate rânduri marele savant rus L.S. Vigotsky. Vigotsky în *Lucrarea sa "Gândire și limbaj"* publicată la puțin după moartea sa (1935) a fost tradusă în limba engleză abia în anii '60 iar în franceză în 1984, fapt pentru care circulația ideilor sale nu a avut anvergura meritată de valoarea teoriei [8]. Vigotsky identifică cuvântul ca fiind unitatea de bază a gândirii și limbajului arătând că dezvoltarea limbajului și a gândirii sunt strans interrelaționate. Limbajul are funcția de a organiza percepțiile și procesele de gândire fapt care îi conferă o mare importanță în structurarea gândirii. Comparativ cu Piaget, Vigotsky pune mai mult accent pe importanța dezvoltării limbajului, deși subliniază faptul că acesta trebuie văzut în contextul culturii din care individul face parte (A. Birch, 2000, pag. 111). Ca și Bruner, Vigotsky consideră comportamentul adulților față de copii "programat" aproape inconștient în așa fel încât să sprijine progresul copiilor. Bruner vorbește despre un patern de limbaj al mamei care este destinat prin acuratețe și simplitate să sprijine copilul în învățarea limbajului [7]. Modelele interacționiste au confirmat prin studii că legătura dintre gândire și limbaj se evidențiază și în situațiile în care diferite perturbări ce se pot produce în cadrul unuia, influențează negativ și pe celelalte; altfel spus, afectarea accidentală a mecanismului complex al gândirii (întâlnite în boli psihice) se manifestă și prin dificultăți ale comunicării. Se accentuează contextul social al învățării limbajului. Un copil activ bine înzestrat pentru învățarea limbajului observă și se angajează în schimburi sociale cu ceilalți. Din această experiență copilul își construiește un sistem lingvistic care relaționează forma și conținutul limbajului cu sensul social al limbajului. Atât înzestrările native cât și un mediu bogat în comunicare îl ajută pe copil să descopere funcțiile și regularitățile limbajului [2].

Scop: Acest studiu examinează relația dintre expresivitatea verbală și comportamentul prosocial în rândul copiilor de școală primară cu dezvoltare tipică.

Metodă: A fost măsurată capacitatea de exprimare verbală care testează înțelegerea structurii limbajului printr-un test de limbaj structurat și nivelul de abilități de limbaj oral prin răspuns la întrebări deschise, inclusiv înțelegerea, opinia și povestirea experienței.

În scopul testării comportamentului pro-social al copilului, a fost utilizată o sarcină de alocare a resurselor. Opțiunea a fost oferită copilului (Abramson et al., 2018; Fehr, Glätzle-Rützler, & Sutter, 2013). Pe lângă sarcina menționată mai sus, pentru o examinare suplimentară a comportamentului pro-social a fost folosit SDQ (Chestionarul de dificultăți și forță) a fost completat de către profesorul clasei subiectului - Un chestionar care raportează comportamentul prosocial al subiectului [4]. Colectarea datelor a fost efectuată la școala la care a mers copilul pe parcursul anului, adăugător a avut loc o întâlnire individuală a copilului cu experimentatorul, pe lângă chestionarele pe care le-au completat profesorii. Chestionarul original constă în din 25 de itemi, dintre care au fost selectați cinci itemi care se ocupă de comportamentul pro-social. Profesorii/educatorii au primit o versiune digitală a chestionarului și au fost rugați să răspundă la chestionar pentru fiecare Elev. Toate afirmațiile sunt măsurate pe o scară Likert de trei puncte, care variază de la (1) (nu adevărat), (2) (adevărat) Parțial și (3) „Foarte adevărat” cu referire la comportamentul copilului în ultimele două luni. Un element

esențial Pentru comportamentul pro-social a fost: „consideră sentimentele celorlalți”. În studiul de față, fiabilitatea internă (Alfa lui Cronbach) al chestionarului este $\alpha = 84,0$ iar analiza factorială a relevat că toți itemii din chestionar gruparea la același factor.

Rezultate: În conformitate cu ipotezele cercetării, s-au găsit relații pozitive între capacitatea de limbaj la testul de limbaj și comportamentul pro-social. S-au constatat diferențe de gen privind această relație: la băieți au fost găsite corelații mai puternice în comparație cu fetele, iar pentru elevii de clasa a doua, corelațiile sunt mai puternice în comparație cu elevii clasei I. Pe de altă parte, în indicii discursului mental s-a găsit o relație pozitivă și semnificativă doar cu un indice Comportamentul pro-social în divizia fără pierderi, pe de altă parte, în divizia cu pierdere nu a fost găsită nicio legătură.

În ceea ce privește comportamentul antisocial, contrar ipotezelor cercetării, nu a fost găsită nicio relație între capacitate de exprimare verbală, indicii discursului mental și indicii comportamentului antisocial.

Concluzii:

Studiul actual reproduce concluziile studiilor anterioare la copiii mai mici conform cărora există o relație între Expresivitatea verbală și comportamentul prosocial. Prin urmare, se pare că capacitatea de exprimare verbală joacă un rol important în comportamentul copilului pe parcursul dezvoltării. Prezența diferențelor de gen în comportamentul prosocial pot implica așteptări sociale diferite pentru băieți și fete și stereotipuri sociale de gen. Cât despre comportamentul antisocial sunt necesare o varietate de comportamente și expresii diferite care decurg din surse emoționale și cognitive, este posibil ca la Copiii cu dezvoltare normală nu există nicio relație între capacitatea de limbaj și comportamentul antisocial. Rezultatele studiului pot contribui la înțelegerea comportamentelor prosociale și antisociale, și să ajute educatorii și terapeuții în reducerea riscului de dificultăți comportamentale și sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂBAN, A. Consiliere educațională: ghid metodologic pentru orele de dirigiență și consiliere, Editura Imprimeria, Ardealul”, Cluj-Napoca, 2001.
2. BLOOM L. Language development, language disorders, and learning disabilities: LD3. Bulletin of the Orton Society, 1980, 30:115-133.
3. CHOW, J. C., EKHOLM, E., & COLEMAN, H. (2018). Does oral language underpin the development of later behavior problems? A longitudinal meta-analysis. *School Psychology Quarterly*, 33(3), 337–349. <https://doi.org/10.1037/spq0000255>
4. GOODMAN R. The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 38(5), 581–586, 1997. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
5. MATTHEWS, D., BINEY, H., & ABBOT-SMITH, K. (2018). Individual differences in children’s pragmatic ability: A review of associations with formal language, social

cognition, and executive functions. *Language Learning and Development*, 14(3), 186–223. <https://doi.org/10.1080/15475441.2018.1455584>

6. MOISIN, A., *Arta educării copiilor și adolescenților în familie și în școală: îndrumător pentru părinți, educatori, învățători, diriginți și profesori*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2010. p.62
7. MÎSLIȚCHI, V., BONTA, Iu. *Specificul dezvoltării limbajului la vârstă antepreșcolară și preșcolară*. Chișinău, 2020. Accesibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/178-192.pdf.
8. VYGOTSKY, L.S.(1962). *Thoughts and language*. Cambridge, MA: MIT Press (original work published 1934).